

**BIRLAMCHI GIPERTIREOZ VA SHIZOFRENIYA
KOMORBIDLIGIDA TIREOID GORMONLARI DARAJASI BILAN
AFFEKTIV SIMPTOMLAR OG'IRLIGI O'RTASIDAGI KLINIK
BOG'LIQLIK**

Jo'rayeva Sadoqat Bebitovna – RIRSIATMPX Toshkent shahar filiali
shifokor-psixiatri (Toshkent, O'zbekiston)

sadoqatjurayevad@gmail.com

Annotatsiya: 2026-yilda e'lon qilingan sistematik sharhda Graves kasalligida xavotir va depressiv simptomlar sog'lom nazorat guruhiga nisbatan yuqoriroq ekani, ayrim simptomlar tireoid funksiyasi me'yorlashgandan keyin ham saqlanishi mumkinligi ko'rsatilgan. 2025-yildagi yirik populyatsion tadqiqotda 20 851 nafar Graves kasalligiga chalingan bemor 46 008 nafar nazorat bilan taqqoslanib, depressiya, bipolyar buzilish, xavotir va uyqu buzilishi xavfi oshgani aniqlangan; shu bilan birga, shizofreniya bo'yicha statistik jihatdan ishonchli assotsiatsiya aniqlanmagan. Bu natija umumiy populyatsion bog'liqlikdan ko'ra, aynan komorbid shizofreniya va gipertireozdagi klinik fenotipni alohida o'rganish zarurligini ko'rsatadi.

2023-yildagi klinik holat hisobotida Graves kasalligi bilan komorbid shizofreniyada tireoid gormonlari ko'tarilishi fonida psixotik simptomlarning kuchayishi, tireoid bo'roni vaqtida esa vizual gallyutsinatsiyalar paydo bo'lishi qayd etilgan. 2021-yildagi sistematik sharh va meta-tahlil esa shizofreniya bilan og'rigan bemorlarda TTG va erkin T4 ko'rsatkichlarida nazorat guruhiga nisbatan farqlar mavjudligini ko'rsatgan. Ushbu ma'lumotlar tireoid funksiyasi va psixopatologiya o'rtasidagi o'zaro aloqani chuqurroq o'rganish uchun asos yaratadi.

Asosiy ilmiy muammo

Birlamchi gipertireoz, xususan Graves kasalligi, nafaqat somatik, balki psixiatrik simptomlar bilan ham kechishi mumkin. So‘nggi yillardagi tadqiqotlarda gipertireoz fonida xavotir, depressiv simptomlar, irritabellik, uyqu buzilishi, affektiv labillik va ayrim hollarda psixotik simptomlarning kuchayishi qayd etilgan. Biroq shizofreniya yoki shizofreniya spektri buzilishlari mavjud bemorlarda tireoid gormonlari darajasi bilan affektiv simptomlarning og‘irligi o‘rtasidagi klinik bog‘liqlik yetarlicha o‘rganilmagan.

Mavjud adabiyotlarda gipertireozning affektiv simptomlar bilan bog‘liqligi ko‘proq umumiy psixiatrik populyatsiyalarda yoki Graves kasalligida alohida o‘rganilgan. Shizofreniya spektri buzilishi va birlamchi gipertireoz komorbidligida esa FT3, FT4 va TTG darajalari bilan xavotir, irritabellik, kayfiyat labilligi va depressiv simptomlar og‘irligi o‘rtasidagi bog‘liqlikni kompleks baholovchi tadqiqotlar kam.

Shu sababli asosiy ilmiy muammo tireoid gormonlari o‘zgarishi affektiv simptomlarning klinik ifodalanishiga qanday darajada bog‘liq ekanini aniqlashdan iborat. Bunda sabab-oqibat munosabatini oldindan tasdiqlash emas, balki klinik assotsiatsiyani aniqlash ilmiy jihatdan to‘g‘ri yondashuv hisoblanadi.

Tavsiya va tadqiqot yo‘nalishi

Birlamchi gipertireoz va shizofreniya spektri buzilishi komorbidligida TTG, FT3 va FT4 ko‘rsatkichlarini affektiv simptomlar og‘irligi bilan korrelyatsion tahlil qilish tavsiya etiladi. Affektiv holatni baholashda HADS, HAM-A, HAM-D yoki MADRS kabi validatsiyalangan shkalalardan foydalanish mumkin. Psixotik simptomlarni baholash uchun PANSS qo‘llanilganda, uning affektiv komponentlarini alohida tahlil qilish maqsadga muvofiq.

Tahlilda yosh, jins, shizofreniya davomiyligi, antipsixotik davolash, tireoid kasallik davomiyligi, avvalgi affektiv simptomlar va tireotoksikoz og‘irligi kabi aralashuvchi omillar hisobga olinishi kerak. Bunday tahlilni eksplorator-korrelyatsion tadqiqot sifatida taqdim etish, natijalarni esa sababiy xulosa sifatida

emas, balki klinik bog‘liqlik sifatida talqin qilish maqsadga muvofiq.

Xulosa

So‘nggi 6 yillik ilmiy ma’lumotlar tireoid disfunktsiyasi, ayniqsa gipertireoz, xavotir va depressiv simptomlar bilan bog‘liqligini ko‘rsatmoqda. Shuningdek, shizofreniyada tireoid gormonlari o‘zgarishlari psixopatologik simptomlar bilan bog‘liq bo‘lishi mumkinligi haqida dalillar mavjud. Biroq birlamchi gipertireoz va shizofreniya komorbidligida aynan FT3/FT4/TTG darajalari hamda affektiv simptomlar og‘irligi o‘rtasidagi munosabat hali yetarlicha aniqlanmagan. Shu yo‘nalishdagi klinik tadqiqotlar endokrin va psixiatrik simptomlarni birgalikda baholash, differensial diagnostikani takomillashtirish va individual davolash strategiyalarini ishlab chiqishga yordam berishi mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Lee J-Y, Hong M, Jung Y, Sohn S. Risk of psychiatric disorders in patients with Graves' disease: A nationwide population-based analysis. *Journal of Affective Disorders*. 2025.
2. Rehman S, Hou R-H. Anxiety and Depression in Patients with Graves Disease: A Systematic Review. *BJPsych Open*. 2026.
3. Sumi Y, Kawahara S, Fujii K, et al. Case report: Impact of hyperthyroidism on psychotic symptoms in schizophrenia comorbid with Graves' disease. *Frontiers in Psychiatry*. 2023;14:1219049. DOI: 10.3389/fpsyt.2023.1219049.
4. Misiak B, Stańczykiewicz B, Wiśniewski M, et al. Thyroid hormones in persons with schizophrenia: A systematic review and meta-analysis. *Progress in Neuro-Psychopharmacology & Biological Psychiatry*. 2021.
5. Asif H, Nwachukwu I, Khan A, et al. Hyperthyroidism Presenting With Mania and Psychosis: A Case Report. *Cureus*. 2022
6. Al Qaderi AH, Osman AA, Manasrah HT, et al. Exploring the Connection Between Thyroid Health and Psychiatric Disorders: A Comprehensive Review With a Focus on Schizophrenia and Bipolar Disorder. *Cureus*. 2026.